

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Nader onderzoek vleermuizen

Nijmegen, Metterswane

Metterswane BV

Datum: 18 januari 2018

Projectnummer: 150391 v2

SAB
Postbus 479
6800 AL Arnhem
tel: 026 - 357 69 11
fax: 026 - 357 66 11

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
2	Wettelijk kader vleermuizen	5
2.1	Zorgplicht en verboden	5
2.2	Vrijstelling en ontheffing	5
2.3	Kennisdocument vleermuizen	7
2.4	Gedragscode	7
3	Ecologie van vleermuizen	9
3.1	Verblijfplaats	9
3.2	Vliegroutes	10
3.3	Foerageergebied	10
3.4	Jaarcyclus vleermuizen	10
4	Onderzoekmethodiek vleermuizen	11
4.1	Onderzoeksomstandigheden	11
5	Resultaten vleermuisonderzoek	13
6	Conclusie en advies	16
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming	16
6.2	Broedperiode en zorgplicht	16

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Tegenover het Centraal Station in Nijmegen bevindt zich het verouderde kantoorgebouw Metterswane. Metterswane BV is eigenaar van dit pand en is voornemens de locatie te herontwikkelen. In de nieuwbouw, met variërende bouwhoogten, wordt een gemengd programma gerealiseerd bestaande uit:

- Appartementen, waaronder appartementen bestemd voor sociale huur
- Hotelfunctie
- Kantoorfunctie
- Commerciële en bedrijfsruimte

Naast bovengenoemde functies voorziet de ontwikkeling in bijbehorende voorzieningen, zoals parkeervoorzieningen.

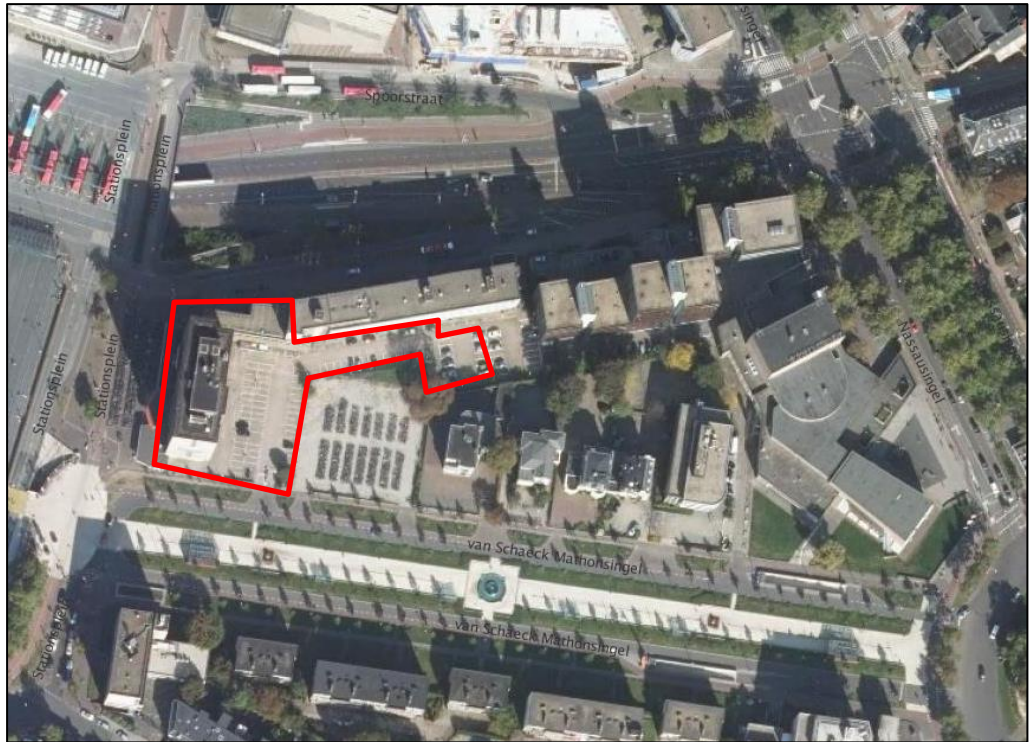
Voor elke ruimtelijke ontwikkeling of ingreep moet worden nagegaan of er in het kader van de Wet natuurbescherming sprake kan zijn van negatieve invloeden op beschermde soorten. Dit betekent dat voor aanvang van de sloop in kaart moet zijn gebracht wat de mogelijke gevolgen zijn op beschermde flora en fauna. Het is niet op voorhand uit te sluiten dat het gebouw in gebruik is als verblijfplaats voor vleermuizen. Derhalve is SAB gevraagd nader onderzoek naar vleermuizen uit te voeren.

Voorliggende rapportage zet de bevindingen op een rij, van vleermuisonderzoek dat in de kraamtijd, zomerperiode en de paartijd van vleermuizen werd uitgevoerd. Uit het onderzoek moet blijken of er inderdaad vleermuizen aanwezig zijn in het plangebied en of er met de sloop mogelijk sprake kan zijn van een overtreding van de Wet natuurbescherming.

1.2 Plangebied

1.2.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt in Nijmegen (provincie Gelderland). De stad ligt grotendeels aan de zuidelijke over van de Waal en wordt tevens doorsneden door het Maas-Waalkanaal. In de directe omgeving van Nijmegen zijn diverse natuurgebieden te vinden. Dit betreft onder andere de uiterwaarden van de Waal, de Overasseltse- en Hartertse vennen, de Groenlanden en het Groesbeekse bos. Verder naar het zuiden stroomt de Maas. Het plangebied zelf bestaat uit het verouderde kantoorgebouw Metterswane en bevindt zich pal tegenover het Centraal Station in Nijmegen. Het plangebied wordt in het noorden begrenst door de Burgemeester Hustinxstraat, in het oosten door aangrenzende bebouwing, in het zuiden door de Van Schaeck Mathonsingel en in het westen door de stoep van het Stationsplein. Navolgende afbeelding geeft de globale ligging van het plangebied weer.

Globale ligging plangebied (rood omkaderd) op luchtfoto. (Bron: Ruimtelijke plannen).Bewerking: SAB.

1.2.1 Toekomstige situatie

In de nieuwe situatie is het plangebied herontwikkeld. Het verouderde kantoorgebouw Metterswane is geamoveerd en op deze plek is nieuwbouw gerealiseerd. In de nieuwbouw, met variërende bouwhoogten, is een gemengd programma gerealiseerd bestaande uit:

- Appartementen, waaronder appartementen bestemd voor sociale huur
- Hotelfunctie
- Kantoorfunctie
- Commerciële en bedrijfsruimte

Naast bovengenoemde functies voorziet de ontwikkeling in bijbehorende voorzieningen, zoals parkeervoorzieningen.

2 Wettelijk kader vleermuizen

2.1 Zorgplicht en verboden

Op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming geldt voor al de in het wild levende diersoorten in Nederland altijd de zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

Naast de zorgplicht, is voor vleermuizen in de Wet natuurbescherming een aanvullend beschermingsregime opgenomen. Vleermuizen zijn opgenomen in de Europese Habitatrictlijn, van dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De bescherming van vleermuizen is uitgewerkt in artikelen 3.5 tot 3.9 van de Wet natuurbescherming. Conform artikel 3.5 is het verboden:

- vleermuizen opzettelijk te doden of te vangen (lid 1);
- vleermuizen opzettelijk te verstoren (lid 2);
- voortplantings- of rustplaatsen van vleermuizen te beschadigen of te vernielen (lid 3).

Bij bovenstaande verboden om vleermuizen te doden, te vangen of te verstoren is sprake van een opzet vereiste. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van ‘voorwaardelijke opzet’. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert. Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet, is iemand die een gebouw sloopt en daarbij per ongeluk een vleermuis die in de spouwmuur verblijft doodt. De persoon had niet de opzet deze vleermuis te doden. Maar omdat vleermuizen spouwmuren als verblijfplaats gebruiken, is er wel een aanzienlijke kans dat in een spouwmuur een vleermuis aanwezig is. Er kan daarom toch sprake zijn van het opzettelijk doden van een vleermuis; voorwaardelijke opzet.

De bescherming van de voortplantings- en rustplaatsen van artikel 3.5 lid 3, is gericht op het waarborgen van de *ecologische functionaliteit* van deze plaatsen, zo blijkt uit uitspraken van de Raad van State en toelichtende documentatie bij de Habitatrictlijn. Het waarborgen van dit ecologisch functioneren, leidt ertoe dat ook foerageergebied en vaste vliegroutes die essentieel zijn voor het functioneren van dergelijke verblijfplaatsen bescherming genieten. Een foerageergebied is van essentieel belang voor het functioneren van de verblijfplaats, wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om de eventuele aantasting ervan op te vangen. Een vliegroute is essentieel wanneer er geen goede alternatieve vliegroute is om vanuit de verblijfplaats het betreffende foerageergebied te bereiken dan wel dat er wel een alternatieve vliegroute is, maar het gebruik hiervan, vergeleken met de originele vliegroute, teveel energie kost (te ver omvliegen of te onbeschermt).

2.2 Vrijstelling en ontheffing

Wanneer een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot een overtreding van de verbodsbepalingen, kan het project of handeling in strijd zijn met de Wet natuurbescherming.

scherming. Binnen de wet zijn er enkele mogelijkheden voor vrijstelling en ontheffing van de verboden. Conform artikel 3.8 lid 1 van de wet kunnen gedeputeerde staten een ontheffing verlenen van de bovenstaande verboden en conform artikel 3.8 lid 2 kunnen provinciale staten bij verordening een vrijstelling verlenen.

Momenteel is er nog geen provincie waar bij verordening een vrijstelling is vastgesteld voor de omgang met vleermuizen. Wel is het dus mogelijk bij gedeputeerde staten een ontheffing aan te vragen van de verboden.

Voor de verlening van de vrijstelling of ontheffing gelden een aantal strikte voorwaarden. De ontheffing of vrijstelling kan slechts worden verleend indien er

- i. geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- ii. geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan en;
- iii. aan de handeling een bepaald wettelijk belang ten grondslag ligt. Deze wettelijke belangen komen voort uit artikel 16 lid 1 van de Habitatrictlijn en staan opgesomd in artikel 3.8 lid 5 van de wet. Het betreft de opgesomde belangen in het kader hieronder.

Wettelijke belangen zoals genoemd in de Habitatrictlijn (artikel 16 lid 1) en in de Wet natuurbescherming (artikel 3.8 lid 5)

- in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor het onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
- ten einde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zicht te hebben.

Veel werkzaamheden worden niet uitgevoerd omwille van bovenstaande belangen. Hierdoor is ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling bij die werkzaamheden enkel mogelijk, als er sprake is van een zeer geringe en slechts tijdelijke verstoring. Men dient dan de negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum te beperken door vooraf aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen behouden blijft. Hierbij moet naast de verblijfplaats zelf ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren

en om deze foerageergebieden te kunnen bereiken vanuit de verblijfplaats (vliegroute).

Noodzakelijk is dat de getroffen mitigerende maatregelen de negatieve effecten tegenietdoen. Daarnaast moet deze maatregelen zeker of met een hoge mate van zekerheid voldoende functioneren vóórdat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Hierbij dient ook voldoende invulling te worden gegeven aan de zorgplicht. Een basispakket aan mitigerende maatregelen is beschreven in kennisdocumenten van BIJ12.

2.3 Kennisdocument vleermuizen

Voor de bedreigde plant- en diersoorten waarvoor vaak een ontheffing wordt aangevraagd, zijn kennisdocumenten opgesteld. Deze kennisdocumenten bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Bij deze maatregelen staat grotendeels vast dat ze effectief zijn, maar waar dit nog niet onomwonden is vastgesteld, wordt dit vermeld. Afwijkingen van die basisset maatregelen zijn alleen toegestaan als de lokale situatie of populatie dat vereist. Dan zijn er dus maatwerkmaatregelen noodzakelijk.

De lokale situatie en het effect van de ruimtelijke ingreep op de betrokken beschermde plant- of diersoort zal altijd door een deskundige moeten worden beoordeeld om te zien of met de genoemde algemene maatregelen overtreding van de wet kan worden voorkomen. Als er, ondanks het treffen van de in de kennisdocumenten genoemde maatregelen, mogelijk toch verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden dan blijft een ontheffing nodig en moet er een ontheffingsaanvraag worden ingediend bij de betreffende provincie.

Kortom: het kennisdocument geeft de basismaatregelen waarmee in reguliere/normale gevallen een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming kan worden voorkomen dan wel negatieve effecten kunnen worden verminderd. Ook zijn maatregelen genoemd zodat de werkzaamheden slechts zullen leiden tot tijdelijke verstoring. Indien met of zonder mitigerende maatregelen sprake is van tijdelijke verstoring of indien sprake is van een uitzonderlijke geval moet een ontheffing ex artikel 3.8 Wet natuurbescherming worden aangevraagd bij de Gedeputeerde Staten van de provincie.

2.4 Gedragscode

Voor de omgang met de verbodsbepalingen die werden beschreven in paragraaf 2.1 kan, naast het gebruik van een ontheffing of vrijstelling, ook gebruik gemaakt worden van een gedragscode. Conform artikel 3.31 van de wet, zijn de verboden namelijk niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode. Wel gelden hierbij voor de handelingen die in de gedragscode worden beschreven de volgende voorwaarden:

- de handelingen die worden verricht dienen één van de belangen van artikel 3.8 lid 5. Deze handelingen staan opgesomd in het kader hierboven.
- er vindt geen benutting of economische gewin plaats.
- er wordt ten aanzien van vleermuizen zorgvuldig gehandeld. Dit zorgvuldig handelen houdt in:
 - er worden slechts handelingen verricht waarvan geen wezenlijke invloed uitgaat op vleermuizen;
 - in geval de handelingen wel invloed hebben op vleermuizen wordt in redelijkheid alles verricht of gelaten om te voorkomen dat vleermuizen worden gedood en dat rust- en voorplantingsplaatsen worden beschadigd of vernield.

Momenteel is er nog geen goedgekeurde gedragscode, voor handelingen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, die voor vleermuizen vrijstelling geeft van de verboden.

3 Ecologie van vleermuizen

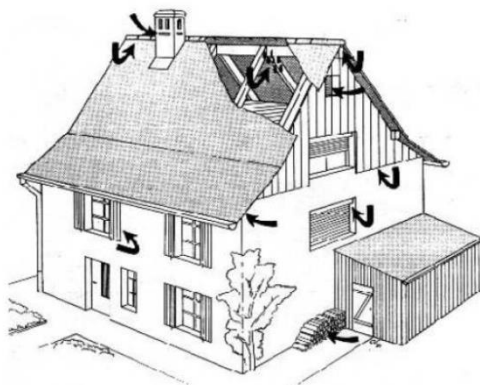
Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegrou-tes en foerageergebieden nemen hierin een centrale plaats in. Deze worden hieronder besproken.

3.1 Verblijfplaats

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep in het algemeen onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen. Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 50 vrouwtjes.

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn altijd maar enkele vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen. Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren. De watervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten trekken weg uit Nederland naar warmere oorden.

Zowel de gewone dwergvleermuis als de laatvlieger hebben hun verblijfplaatsen in gebouwen. De ruige dwergvleermuis kan van zowel boomholten als gebouwen gebruik maken. De rosse vleermuis en watervleermuis zijn echter boombewonende soorten. Onderstaande afbeelding toont de mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen rondom gebouwen.

Waar zitten vleermuizen in gebouwen:

- In de spouwmuur achter een spouwgat, rooster of ventilatievoeg (= verticale spleet in metselwerk)
- Op de kopgevel waar de dakpannen over de rand steken
- Achter de dakrand via een kier aan de onderzijde
- Onder het dak, tussen dak en dakbeschot
- Onder de dakpannen via een scheefliggende dakpan
- Achter gevelbeplating of -betimmering via een kier
- Achter een reclamebord tegen de gevel
- Achter een loszittende loodslab, bijvoorbeeld bij de schoorsteen of dakkapel
- In een schoorsteen achter een kier of rooster
- Achter luiken
- Achter of tussen de buitenzonwering
- In de balkonvloer (bij flats)

Verblijfplaatsen van vleermuizen in en om het huis.

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld. Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 km bijeen. Bij grotere vleermuissoorten als de laatvlieger of de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter.

3.2 Vliegroutes

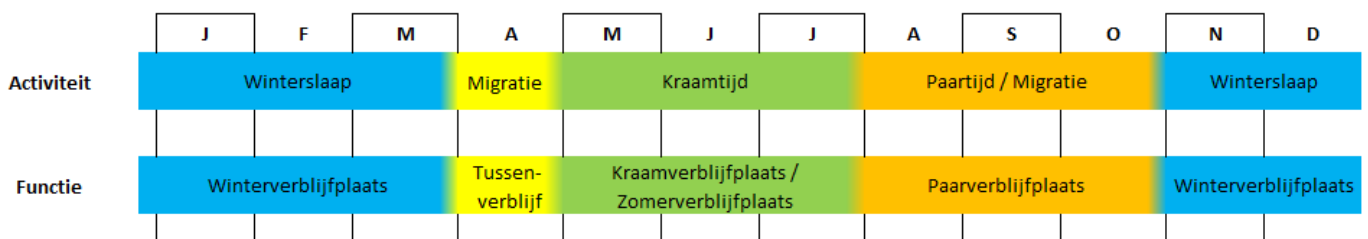
Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Vleermuizen gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing is hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie.

3.3 Foerageergebied

Voor het vinden van voedsel heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen. De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven opener terrein. De watervleermuis foerageert enkel boven open water.

3.4 Jaarcyclus vleermuizen

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap. Zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen

4 Onderzoekmethodiek vleermuizen

In het voorjaar en de zomer van 2016 is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen. Gezien de omvang van het plangebied is het gebied geïnventariseerd met maximaal twee ecologen met kennis op het gebied van vleermuizen. De inventarisaties zijn uitgevoerd in de ochtend- en avonduren. Daarbij wordt in de ochtend vanaf twee uur voor zonsopkomst en in de avond vanaf zonsondergang onderzoek verricht.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2013 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus et al. 2013). Bij het onderzoek zijn, waar noodzakelijk, tevens de soortenstandaarden van vleermuissoorten van het Ministerie van Economische Zaken (2014) geraadpleegd.

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors (Petterson, type D240X en Batlogger M). Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van de batdetectors kunnen vertraagde opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van computerprogramma's. Vooral voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

4.1 Onderzoeksomstandigheden

Het onderzoek naar vleermuizen is sterk gebonden aan goede klimatologische omstandigheden. Bij te veel wind (>3 - 4 Bft), te lage temperaturen (< 10 °C) of te grote neerslag (waterdruppeldiameter >0,5 mm (motregen)) zijn sommige soorten niet aanwezig of verminderd actief waardoor de waarnemingen onvolledig tot onvoldoende kunnen zijn. In onderstaande tabel zijn de weeromstandigheden ten tijde van het veldonderzoek weergegeven. De veldbezoeken zijn uitgevoerd door Laneco Landschaps en Ecologisch Advies.

Datum	Zon op / onder	Tijd (start)	Tijd (eind)	Temperatuur (°C)	Wind (Bft)	Neerslag	Onderzoeks- omstandigheden
09-06-2016	21:58 uur	21:45 uur	23:45 uur	20	1 - 2	Geen	Goed
08-07-2016	05:31 uur	04:00 uur	05:30 uur	17	0 - 1	Geen	Goed
16-08-2016	21:01 uur	22:00 uur	23:55 uur	17	1 - 2	Geen	Goed
06-09-2016	20:15 uur	21:15 uur	23:00 uur	20	0 - 1	Geen	Goed

Vleermuisprotocol

Het vleermuisprotocol heeft tot doel het belang van de functies van gebieden voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen voor de Wet natuurbescherming. Het is een hulpmiddel voor deskundige vleermuisonderzoekers en de beoordelaars van vleermuisonderzoek om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is voor een specifieke locatie. Het protocol bundelt daartoe de bestaande kennis over onder meer de beste veldcondities, de perioden voor onderzoek, het aantal en de duur van veldbezoek.

Het protocol is opgesteld om het onderzoek voor de Wet natuurbescherming optimaal te laten verlopen. Wanneer het protocol in essentie is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat voldaan is aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Status van het protocol

Het protocol voor het inventariseren van vleermuizen is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). In expertmeetings zijn in 2008 de voorschriften ontwikkeld en op basis van toepassing gedurende het seizoen in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 geëvalueerd. De bij het onderzoek gehanteerde versie is uitgebracht in 2013.

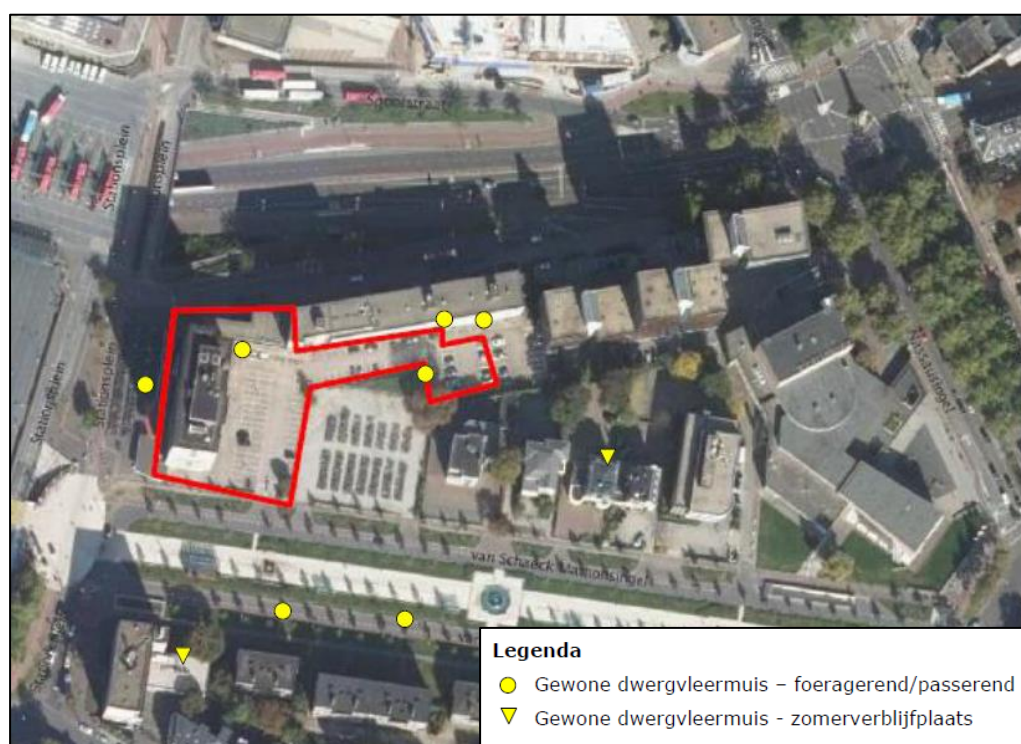
Volgens de GaN is het protocol gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, voldoet het aan de eisen die het bevoegd gezag stelt en biedt het eenduidigheid over het begrip “gedegen onderzoek” uit de Wet natuurbescherming. Het protocol wordt onder auspiciën van de Gegevensautoriteit Natuur aan de hand van opgedane ervaringen en nieuwe onderzoekskennis, bijvoorbeeld over het voorkomen van soorten, seizoensactiviteit of nieuw onderkende gebiedsfuncties, jaarlijks geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

5 Resultaten vleermuisonderzoek

5.1.1 Kraamverblijfonderzoek

Tijdens de eerste avondronde op 9 juni 2016 werd weinig vleermuisactiviteit rond het plangebied waargenomen. De eerste waarneming van een vleermuis werd gedaan om 22:22 uur en betrof een gewone dwergvleermuis. In totaal zijn maximaal vier a vijf gewone dwergvleermuizen in en rond het plangebied waargenomen. Naast de gewone dwergvleermuis zijn geen andere vleermuissoorten aangetroffen. Binnen het plangebied zijn geen uitvliegende vleermuizen waargenomen. Verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen zijn ook niet aangetroffen.

Het tweede onderzoek in de kraamperiode betrof een ochtendonderzoek en werd uitgevoerd op 8 juli 2016. Tijdens deze ronde is wederom enkel de gewone dwergvleermuis waargenomen. Gedurende het veldbezoek foerageerden er maximaal twee gewone dwergvleermuizen tegelijkertijd in het plangebied. Binnen het plangebied zijn geen verblijfplaatsen, vliegroutes of andere essentiële onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen. Ten oosten van het plangebied is wel een verblijfplaats vastgesteld. Dit betreft een zomerverblijfplaats van vijf gewone dwergvleermuizen in een woning op de Schaeck Mathonsingel. Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van beide veldbezoeken tijdens de kraamperiode.

5.1.2 Paarverblijfonderzoek

Tijdens de eerste najaarsronde op 16 augustus 2016 was er weinig activiteit van vleermuizen in en rondom het plangebied. Gedurende deze onderzoekronde is enkel de gewone dwergvleermuis waargenomen. Maximaal foerageerden er twee gewone dwergvleermuizen tegelijkertijd in en rond het plangebied. Hierbij werd geen baltsactiviteit waargenomen. Tijdens het veldbezoek zijn geen uitvliegende dieren waargeno-

men en er is ook geen winterzwermactiviteit vastgesteld. Ook zijn er geen andere verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen.

De tweede najaarsronde betrof een avondbezoek op 6 september 2016. Tijdens deze ronde zijn in en rondom het plangebied alleen gewone dwergvleermuizen waargenomen. Achter Metterswane vloog een baltsende gewone dwergvleermuis, dit dier heeft een paarverblijfplaats in het naastgelegen gebouw. Ook zijn er rondom andere gebouwen aan de oostkant baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen en paarverblijven vastgesteld. In het plangebied zelf zijn geen paarverblijfplaatsen vastgesteld. Er zijn daarnaast geen uitvliegende dieren waargenomen en er is geen winterzwermactiviteit vastgesteld. Ook zijn er geen andere verblijfplaatsen, vliegroutes of andere belangrijke onderdelen uit het leefgebied van vleermuizen aangetroffen binnen het plangebied. Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van beide veldbezoeken tijdens de paarperiode.

5.1.3 Winterverblijfonderzoek

Winterverblijfplaatsen kunnen onderverdeeld worden in massawinterverblijfplaatsen en meer solitaire winterverblijfplaatsen. Gewone dwergvleermuizen gebruiken grote, hoge gebouwen als massawinterverblijfplaats. Een belangrijke aanvullend criterium is dat een dergelijke verblijfplaats altijd boven het vriespunt blijft en er weinig temperatuurschommelingen zijn. Tijdens de najaarsbezoeken is specifiek gelet op zwermactiviteit van vleermuizen. Zwermactiviteit is echter niet aangetroffen. Tijdens het najaarsonderzoek zijn geen aanwijzingen verkregen dat het plangebied dienst doet als (massa)winterverblijfplaats voor vleermuizen.

Kraam-, zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen kunnen allen dienst doen als meer solitaire winterverblijfplaats. In het plangebied zijn bovengenoemd type verblijf-

plaatsen niet aanwezig. De aanwezigheid van solitaire winterverblijfplaatsen is daarom ook uit te sluiten.

5.1.4 Aanwezigheid essentiële elementen

Voor vleermuizen zijn alle vormen van verblijfplaatsen essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig.

Foerageergebieden en vliegroutes kunnen essentiële elementen voor vleermuizen vormen. Als een gebied voedsel verschaft voor tientallen dieren in een tijdsbestek van meerdere uren kan het wegvallen van een dergelijk gebied ervoor zorgen dat de huidige staat van instandhouding van de vleermuizen in een bepaald gebied negatief wordt beïnvloed. Vleermuizen gebruiken vaak doorlopende lijnvormige elementen (zoals een bomenrij) om zich van hun verblijfplaats naar foerageergebied te bewegen. Als een lijnvormige element door tientallen vleermuizen wordt gebruikt en geen goede alternatieven zijn wordt de vliegroute essentieel geacht.

In dit geval wordt door de gewone dwergvleermuis in het plangebied gevoerageerd. Het gaat hier echter om kleine aantallen. Ook is in de omgeving voldoende vergelijkbaar foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis aanwezig. Daarom is van een essentieel foerageergebied in het plangebied geen sprake. Tijdens de veldbezoeken is geen duidelijke vliegroute langs een lijnvormig element vastgesteld. Van een essentiële vliegroute is daarom ook geen sprake.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming

In het plangebied is nader onderzoek verricht naar vleermuizen. In het plangebied zijn geen essentiële functies van vleermuizen vastgesteld. Het aanvragen van een ontheffing Wet natuurbescherming is daarom niet noodzakelijk. Het plan is daarmee haalbaar in het licht van de Wet natuurbescherming. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht.

6.2 Broedperiode en zorgplicht

Voor broedende vogels en de zorgplicht gelden de volgende twee voorwaarden:

- De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.
- Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren. De start van de werkzaamheden dient daarom plaats te vinden buiten de broedperiode.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

Dietz, C.; Nill, D.; Von Helversen, O.; Lina, P. 2011. Vleermuizen: alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika : biologie, kenmerken, bedreigingen. Tirion Natuur, Utrecht.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). 2014. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken - Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team natuur, Den Haag.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, Vleermuisprotocol 2013, 25 maart 2013. www.gegevensautoriteit-natuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl.

Websites:

www.rvo.nl

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.telmee.nl